

Ungdomars livsstil och hälsa

CAN OCH
SUNDHEDS-
STYRELSEN

Danska barn har fler psykosociala symptom än svenska. Det gäller särskilt barn från lägre socialgrupper. Detta är ett resultat från en stor europeisk undersökning, som väckte en livlig debatt på seminariet om livsstil och hälsovanor.

Många av deltagarna från både Danmark och Sverige menade att de inte kände igen sig i beskrivningen. En diskussion om mobbing indikerade dock att man i Sverige satsar mer än i Danmark på psykosociala insatser i skolan.

Bjørn Holstein, biträdande professor vid Institutionen för socialmedicin vid Köpenhamns universitet, var föreläsare vid det seminarium som gemensamt arrangerades av CAN, Centralförbundet för alkohol- och narkotikainformation, Sverige och danska Sundhedsstyrelsen. Margareta Forsberg och Vibeke Bing ger här några intryck från diskussionerna på seminariet.

Bjørn Holstein berättade om "The HBSC study" (Health Behavior in School-aged Children - a WHO collaborative study), i vilken han själv representerar Danmark. Undersökningen, som genomförts vid fyra tillfällen, sedan första gången 1983-85, har rönt stort intresse runt om i Europa. Detta visar sig bland annat i att antalet deltagande länder stigit, från fem vid det första genomförandet, till 22 vid den senaste undersökningen 1993-95 (i en under 1997-98 pågående undersökning deltar 28 länder).

I den senaste studien ingick 103 000 ungdomar i åldersgrupperna 11, 13 och 15 år. Samtliga nordiska länder utom Island och Färöarna deltog. Den metod man använt sig av i undersökningen har varit att de deltagande ungdomarna svarat på relativt omfattande enkäter rörande sina levnadsvanor. På så sätt har man sökt få fram deras egen uppfattning om hur de upplever sin hälsa och

hur de förhåller sig till olika riskfaktorer.

Bjørn Holstein beskrev det material man samlat in som "ett ytligt men robust" datamaterial och menade att det finns en styrka i ett så pass stort material och att det är väl användbart för jämförelser exempelvis mellan olika länder.

Enligt undersökningen upplever många danska ungdomar dagligen minst ett psykosomatiskt symptom. Bland ungdomarna från socialgrupp/samhällsklass I - III var det 16% som dagligen hade huvudvärk, magont, insomningsbesvär eller liknande symptom. I samhällsklass IV och V steg andelen och i grupp VI, det vill säga ungdomar i en marginaliserad situation, var motsvarande andel 34%. I det svenska materialet kunde man enligt Bjørn Holstein inte se dessa skillnader, utan bland svenska ungdomar var nivån i stort sett jämn mellan ungdomar från de olika samhällsklasserna.

Detta väckte förundran bland de svenska deltagarna i seminariet, vilka menade att man ofta ser tydliga sociala skillnader även i svenska undersökningar.

Mobbing

En stor del av diskussionen på seminariet handlade om mobbing. Mobbing kan enligt seminariedeltagarna leda till allvarliga hälsoproblem. En vidare analys av barn involverade i mobbing visar hur de hälsomässiga konsekvenserna skiljer sig åt. Barn som mobbar har andra bekymmer än de som utsätts för mobbing. Det finns också barn som både är så kallade offer och mobbare.

Offren, som blir mobbade utan att själva mobba andra klarar sig, enligt undersökningen, bra i skolan men trivs inte med livet. De känner sig ensamma och hjälplösa och har många smärtsymptom.

Mobbare plågar andra utan att själva bli utsatta. De är oftare pojkar än flickor och klarar sig dåligt i skolan. De gillar inte skolan, röker och dricker men trivs ändå med livet.

Litteratur

Sammanfattande rapport:
King, Alan et al.
The Health of youth: a cross-national survey: a report of the 1993-94 survey of health behaviour in school-aged children. WHO Regional Office for Europe, 1996. WHO regional publications I. European series; no. 69

NORDISK SOCIALT ARBEID
NR 1B • 1998
UNG I STORSTAD

MOF-gruppen kallas, i undersökningen, de barn som både mobbar och själva blir utsatta för mobbing. Dessa barn råkar mest illa ut. De klarar sig dåligt i skolan, trivs inte med livet, är ensamma och hjälplösa. Läxorna pressar dem. Dessa barn och ungdomar tillhör socioekonomiskt svaga grupper och är övergivna av både lärare och föräldrar.

De danska barnen i undersökningen uppgav, i högre grad än de svenska, att de utsattes för mobbing. Av de danska barnen uppgav 12% att de blivit mobbade jämfört med 6-7% av de svenska barnen. Denna skillnad mellan de två nordiska länderna blev föremål för ingående diskussion.

Lärarna och skolsystemet hamnade i fokus. Kan lärare vara mobbare frågade man sig. Några påstod att det är så. Andra frågor som diskuterades var: Hur kan man vara säker på att läraren uppmärksammar mobbingen och gör något aktivt åt den? Vem hjälper läraren? Läraren framställdes som en enväldig och isolerad person inom det tvångssystem som skolan utgör.

Svagt nätverk

Barnen kom också i blickpunkten. Vad kan man göra för barn som inte gillar livet och saknar stöd från vuxna?. Det krävs tvärfackligt samarbete för att bekämpa isoleringen bland unga. De nordiska jämförelserna inbar framför allt att skillnaden mellan danska och svenska skolan diskuterades. Att svenska barn i jämförelse med danska skulle må bättre förvånade både danska och svenska seminariedeltagare. Det vuxna nätverket runt skolbarnen är bräckligt i båda länderna.

Svenskarna ansåg att skolhälsovården och annan elevvårdspersonal har utarmats på senare år. Danskarna uppgav att sådana resurser saknas i Danmark. De menade att det psykosociala klimatet i skolan måste bli bättre med elevvårdsresurser tillgängliga i det dagliga arbetet. Svenskarna trodde att nedskärningarna i elevvårdsarbetet i skolan bidragit till att svenska barn mår sämre. Att svenska barn har fler psykiska symtom nu än tidigare är dock inte belagt.

En annan tänkbar förklaring till att mobbing är mindre vanligt i Sverige än i Danmark trodde danskarna ligger i att Sverige uppmärksammat mobbing mer. Flera allvarliga fall har uppmärksammat i media. Skolan uppmärksammar och polisanmäler i större utsträckning än tidigare. Många skolor har

antimobbingprogram. Barnombudsmannen har uppmärksammat och undersökt förekomsten av mobbing. Barn har själva fått redovisa hur de ser på mobbing. Bris (föreningen barnens rätt i samhället) har också haft kampanjer bland annat för att barn skall våga berätta.

Diskussionerna övergick till att diskutera tolerensgränser i allmänhet. Ett faktum som presenterats i undersökningen är att 15-åringar som dricker för mycket också är mer missnöjda med livet. Alkoholpolitiken skiljer sig som bekant mellan de nordiska länderna. Länderna tolererar i olika hög grad att ungdomar dricker och vid vilken ålder det är accepterat att dricka. Kanske gäller tolerensgränser också andra företeelser?

Att självupplevd hälsa är mindre klassbundet i Sverige än i Danmark ville de svenska seminarie-deltagarna tillskriva den svenska välfärdspolitiken. Med tanke på att den nagats i kanten uttrycktes farhågor för ökande klassklyftor. De norska och finska erfarenheterna kom också till uttryck men koncentrationen i den mycket livfulla diskussionen låg på de svensk-danska erfarenheterna.

Adresser

Bjørn Holstein, biträdande professor
Institutionen för socialmedicin
Københavns Universitet
Blegdamsvej 3
DK-2200 København N
tel +45 35 32 79 66, fax +45 31 35 11 81
e-mail: holstein@socmed.ku.dk

Margareta Forsberg, konsult
Slätvarsgatan 22
S-426 79 Västra Frölunda
tel +46(0)31-29 89 20
e-mail: margareta.forsberg@home.se

Vibeke Bing, avdelningsdirektör
Folkhälsoinstitutet, Sverige
Box 27848
S-115 93 STOCKHOLM
tel +46(0)8-566 13 528,
fax +46(0)8-566 13 505
e-mail: vibeke.bing@fhinst.se

Riksförbundet BRIS, barnens rätt i samhället
Karlavägen 117
S-115 26 Stockholm
tel +46(0)8-664 64 00,
fax +46(0)8-664 50 58

Litteratur forts

Dansk delrapport:
Pernille Due &
Bjørn Holstein.
Sundhed og trivsel
blandt børn og
unge. København:
FADLs Forlag,
1997.

Finsk delrapport:
Brunell V, Kannas
L, Levälähti E,
Tynjälä J, Välimaa
R. Livskvalitet i
skolan. Jyväskylä:
Jyväskylän Yliopisto,
1996.

Norsk delrapport:
Wold B, Aasen H,
Aarø LE, Samdal O.
Helse og livsstil
blant barn og unge
i Norge. Bergen:
Universitetet i Bergen,
Hemil-Rapport
nr. 14, 1995.

Svensk delrapport:
Marklund, Ulla.
Skolbarns hälsovården
under ett decennium:
tabellrapport.
Health behaviour
in school-aged children:
a WHO collaborative
study. Folkhälsoinstitutet
1997 ;18. Stockholm
1997.